

Rosendal Matrikel 24 a

10/4-1816

Peder Steffensen får arvefæsteskøde

12/11-1823

Niels Mortensen

17/7-1839

Hans Pedersen

19/8-1840

Bendt Nielsen

21/4-1842

Søren Peder Sørensen

30/7-1845

Christen Pedersen

21/8-1845

Ole Pedersen

12/1-1848

Ole Olsen

16/5-1855

Niels Olsen

28/4-1886

N. Olsens enke Ane Marie Petersen

14/12-1887

Gartnerne L.Mikkelsen og V.Nordlunde

6/6-1888

V. Nordlunde eneejer

16/1-1889

Handelsgartner L. Mikkelsen

27/6-1906

Gartner Martin Christian Hansen

13/10-1907

Gårdejer Christian Hansen

13/10-1907

Apoteker Bianca Muh le

13/5-1914

Gartner William Frederiksen

15/11-1916

Gartner H. Svendsen

26/2-1919

H. Svendsens enke Marie

26/2-1919

Gartner Jørgen Jørgensen

2/2-1942

Civilingeniør A. Sørensen med 3/4 og
entreprenør Sofus Nielsen med 1/4

30/11-1943

Ejendomsselskabet Vitavius

11/6-1946

Telefonfabriken Automatic A/S

Gartneriet Rosendal

Matrikel 24a Gladsaxe

Tobaksmarken inspiceres. Forrest Leon Christensen med sine to sønner på hesten, bagest to arbejdsmænd.

Et kig ned ad Skolestien til Gladsaxe skole. Skandinavisk Tobakskompagni ligger til højre i billedet og skolegrunden til venstre. Selve gartneriets hovedbygning skulle ligge ved det høje træ, bagest til højre i billedet. Foto: Lone Dam, 1999.

Matrikel 24 blev udlagt til gartneri allerede i 1887, og var dermed det første egentlige gartneri i Gladsaxe. Siden skulle mange andre komme til, da udstykningerne af gårdenes jorder tog fart. Men før gartneriet var en realitet, blev ejendommen betegnet som en gård, omend det var en meget lille en af slagsen, da den kun havde et jordtilliggende på 5 hektar.

For at blive betegnet som gårdejer, skulle man have et udbytte af sin jord på mere end en tønde hartkorn om året, ellers blev man kaldt husmand. Gården på matrikel 24 gav kun lige nøjagtigt tilstrækkeligt stort udbytte til, at den kunne benævnes gård, så en større familie kunne ikke leve af den. Derfor blev det gårdens skæbne at skifte ejer ustandselig.

Gården hørte ikke til de allerældste i Gladsaxe. Den blev brandforsikret første gang i 1822 af Peder Steffensen og bestod da af et stuehus af blandingstømmer med lergulve og stråtag foruden en enkelt staldlænge. Stuehuset indeholdt forstue, stue, kammer og køkken og stuehuset var stort set lige så lidt værd som staldlængen. I alt blev det forsikret for 640 rigsdaler.

I 1852 blev det gamle stuehus erstattet med et nyt, der yderligere blev forbedret i 1882. Det havde forstue, tre værelser, køkken og spisekammer og det havde gipslofter og brædde- eller murstensgulve og efter 1882 fremstod det i grundmur med stråtag. Desuden var der bygget endnu en længe samt en separat lade til gården.

I 1935 blev gartneriet Rosendal omtalt i bogen Danske Gartnieri. Heri står bl.a., at gartneriet allerede blev grundlagt af Mikelsen i 1873, hvilket de samtidige, skrevne kilder altså modsiger. Desuden giver bogen følgende korte beskrivelse af stedet: „Det drives som blandet Handelsgartneri med 5 Huse og 400 Bænke, ialt $\frac{1}{2}$ ha under Glas. Der dyrkes navnlig Jordbær, Hindbær, Blomkaal; Agurker og Chrysanthemum, som afsættes paa Københavns Grønttorv. I Gartneriet er ansat 1 Medhjælper og 1 Arbejdsmand og 10-11 løst ansatte i Sæsonerne”.

I 1946 købte Telefonfabriken Automatic A/S grunden, ligesom den året efter købte Hans Nielsens gård/Højgård på matrikel 9a i Buddinge. Telefonfabrikken fik aldrig selv brug for grunden og solgte den i 1949 videre til American Tobacco. American Tobacco opførte sine bygninger i 1951 og flyttede sin virksomhed til Gladsaxe i 1951/52. I dag ejes virksomheden af Skandinavisk Tobakskompagni og ligger på Tobaksvej nr. 4.

Tobaksvejen blev "navngivet" i 1951, hvor kommunen godkendte det, men navnet kom først i brug i 1953, da man anlagde Ring 3, der gennemskar Tinghøjvej. Oprindeligt havde det dog været kommunens mening, at lade vejen være en forlængelse af Græsmarken, men det syntes American Tobacco ikke om, måske fordi man havde krigens dårlige tobakskvaliteter i frisk erindring. Navnet, som man enedes om, henviser ikke udelukkende til American Tobaccos virksomhed (siden 1961: Skandinavisk Tobakskompagni), for under 2 verdenskrig blev der dyrket tobaksplanter på gartneriets område.

Hele tobaksdyrkerfamilien samlet på Rosendals trappe. Til højre står far, Leon Christensen, med lillebror; Orla, i hånden. Bagved mor, Julie Christensen, og ved siden af hende tvillingerne Anne-lise og Birgit. Yderst til venstre står Conny Adamsen, som venligst har ladet Byarkivet låne fotografierne til denne bog. Midt på trappen står Mogens og allerforrest Ole, som prøver kræfter på en trillebør.

Luftfoto af Skandinavisk Tobakskompagnis bygninger omkring 1970. Tobaksvej er stadig ført igennem til Græsmarken og en lille, unavngiven bid vej fører ud til Gladsaxe Ringvej. I baggrunden løber til højre Ærtemarken og i øverste venstre hjørne, ved Gladsaxe skoles boldbane, blev Skolestien anlagt.

Realregister:

bd. 1, folio 39; bd. 40, folio 314

Brandtax:

prat. A, tax.nr. 50.29; 796 (prat. 1800-1858); 3287.1 (prat. 1800-1858); prat. E, folio 170; prat. L, folio 459-460

Mørkhøj bys historie

Mørkhøj før udskiftningen

Mørkhøj kan ligesom de øvrige landsbyer i Gladsaxe Kommune spores tilbage til middelalderen. Omkring 1180 forærede Valdemar den Store Mørkhøjgård og Bagsværdgård til biskop Absalon i Roskilde. I 1186 overgik de til bispedømmet og pave Urban den 3.s takkeskrivelse eksisterer stadig. Dette er første gang, Mørkhøj optræder i de skriftlige kilder, og det varer længe inden det sker igen.

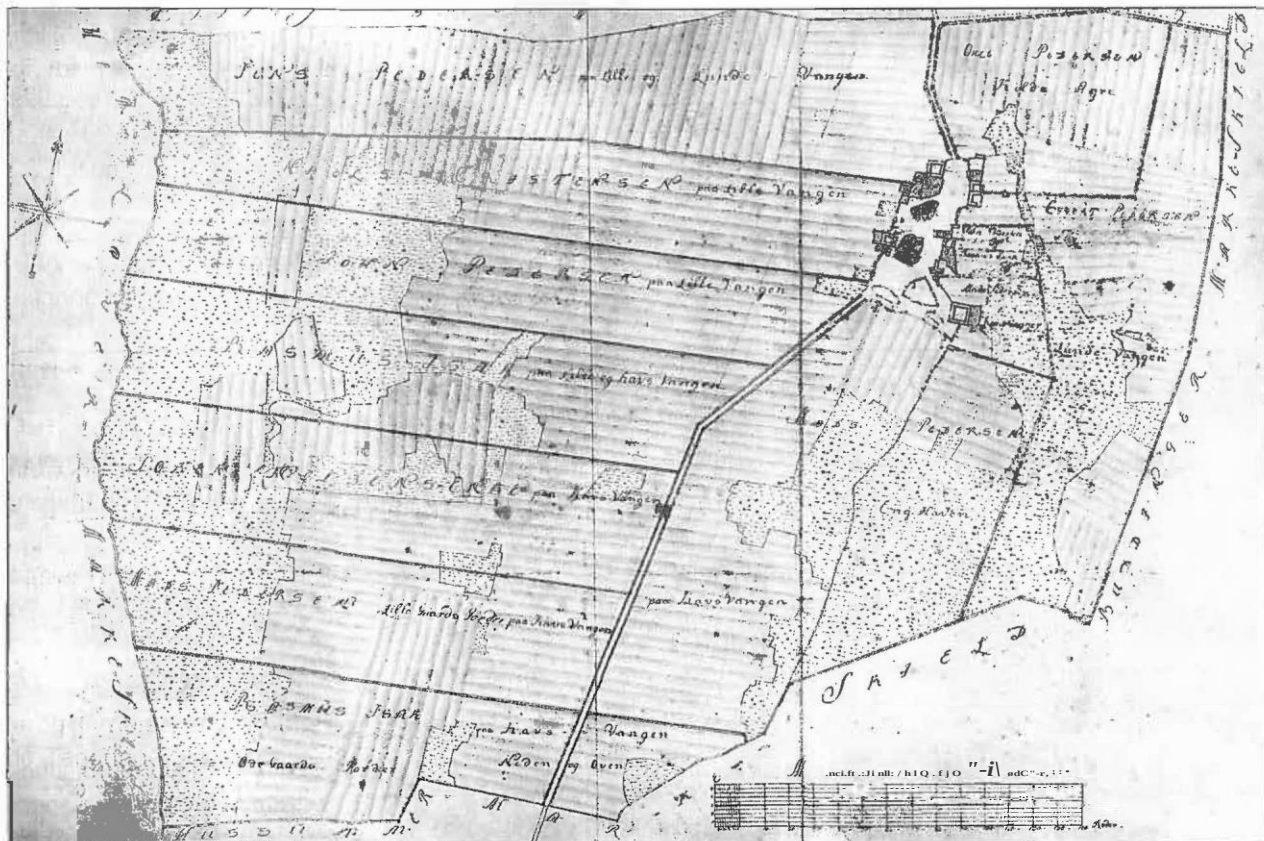
Før udskiftningen var gårdene i Mørkhøj, ligesom i alle andre landsbyer, samlet i en klump midt i byen. Markerne gik som strålerne i en stjerne ud fra landsbyens centrum, og hver bonde havde en lod på alle markerne. Dette system sikrede størst mulig retfærdighed - alle bønder fik en bid af både den fede og den magre jord. Da jorderne var spredt, var det nødvendigt, at alle lodsejere i enighed traf beslutninger om, hvornår der skulle sås og høstes. Det var oldermændene, der stod i spidsen for bylavet og sikrede, at disse fælles beslutninger blev truffet.

Omkring udskiftningen lå der i Mørkhøj 10 gårde og 18 huse. Mørkhøj var, ligesom resten af sognet, blevet lagt ind under Københavns Rytterdistrikt i 1718. Det betød, at landsbyen skulle være med til at finansiere og bespise soldaterne, der hørte til Københavns befæstning. Kongen ejede som hovedregel alle landsbyer incl. bygninger, men i Mørkhøj ejede Kongen i 1719 kun en af gårdene. Resten tilhørte formentlig kirken. Sådan havde det ikke altid været, for i 1650 ejede kongen hele 6 gårde i Mørkhøj.

Indbyggerne i Mørkhøj hørte fra 1100-tallet til Gladsaxe kirke. Som nævnt i forbindelse med indledningen til Gladsaxe landsby havde præsten en del administrative pligter. Efter 1708 havde han pligt til at sikre forsørgelse af de fattige i hele sognet - men så sandelig kun de fattige, der var "forsørgelsesberettigede". Man var berettiget til fattighjælp i et sogn, når man havde opholdt sig 1 år i sognet. Fattighjælpen blev som regel ydet af sognets gårdmænd ved, at de fattige "gik på omgang". Præsten udarbejdede en fortegnelse over, hvem der skulle bespise hvilket fattiglem hvornår. Da gårdmændene gerne ville spare denne udgift, blev de fattige ofte "skubbet" fra sogn til sogn. Kort inden de havde opholdt sig 1 år i et sogn, forsøgte gårdmændene at sende dem videre. Det var derfor en stor fordel for de dårligst stillede, at kontakten mellem Mørkhøj og Gladsaxe var så tæt. Jo større kendskab præsten havde til de enkelte husmænds, daglejerers og tyendes sociale og økonomiske forhold, jo bedre kendte han årsagen til de enkeltes nød.

At forbindelserne mellem Mørkhøj og Gladsaxe var tætte kan man f.eks. se i 1919, da Gladsaxe præstegård brændte. Den midlertidige præstebolig kom til at ligge i Mørkhøj. Pastor Hattings slog sig ned i Annexgård, indtil den nye præstegård var indflytningsklar. Først i 1960 blev kirken i Mørkhøj indviet.

Efter 1891, da de gamle i sognet kunne søge om alderdoms-understøttelse, søgte kommunerne at undslå sig med begrundelser som f.eks., at ansøgeren var drikfældig. Også her var det præsten eller degnen, der hjalp de gamle med at udfylde

Mælkeforpagterens hus i Mørkhøj danner rammen om indsamling og salg af mælk.

ansøgningsskemaet og skrev en "anbefaling", der viste, at ansøgeren ikke selv var årsag til sin fattigdom.

En anden af præstens verdslige opgaver var tilsynet med undervisningen. Børnene i Mørkhøj hørte indtil 1922, hvor Gladsaxe skole stod færdig, til Gladsaxe Rytterskole. Skolen blev mere og mere utidssvarende og klaustrofobisk. Inden Gladsaxe skole stod færdig, måtte Rytterskolens enlige klasseværelse suppleres med et lånt lokale hos cykelsmeden, hvis hus lå der, hvor nu Stengårds Alle munder ud i Gladsaxe Møllevej og endnu et lokale i præstegården. Mørkhøj fik først sin egen skole i 1956.

Udskiftningen

I Mørkhøj henvendte 8 bønder sig den 6. august 1769 til regimentsskriver Dahl for at få deres jorder udskiftet i henhold til Forordningen af 28. juli 1769, dvs. kun 10 dage efter den var givet! Den korte afstand til hovedstaden gjorde det nemt for bønderne i det københavnske rytterdistrikt at holde sig informeret. Samtidig er det indlysende, at Mørkhøjs beliggenheden i forhold til Bernstorffs godser i Gentofte gjorde, at bønderne allerede før forordningen kendte til muligheden for at udskifte jorden og opløse landsbyfællesskabet.

Som Jørgen Dieckmann Rasmussen påpeger, søgte bønderne i **Mørkhøj ikke** blot om udskiftning af drifttekniske grunde, men

også fordi de opfattede Forordningen som kongens vilje, som burde efterkommes. I ansøgningen begrundede de ønsket om udskiftning således: "Siden det er Hans Majestæts Vilje og Befaling af sidststudgange Forordning om Fællesskabets Ophævelse"

De 8 bønder ønskede udskiftningen gennemført, så ingen lods-ejer fik sin jord samlet på et sted. Tilsvarende skulle engarealerne uddeles med flere lodder til hver mand. Sandsynligvis er den autoritetstro ansøgning udtryk for de mindre gårdejerers usikkerhed og utryghed ved at opgive landsbyfællesskabet.

Ejeren af Enghavegård, der var en af de største gårde i Mørkhøj, ville imidlertid ikke udskiftes, med mindre han fik sin jord samlet på et sted. Allerede i slutningen af august 1769 ansøgte samtlige bønder om at blive udskiftet, så de fik samlet deres jord på et sted. Udskiftningen var først en realitet i 1772, men det var ikke uenighed mellem sognefoged Mads Pedersen, Enghavegård, og de øvrige bønder, der fik udskiftningen i Mørkhøj til at vare i 3 år, men derimod manglen på landmålere og landinspektører.

Da udskiftningen var en realitet blev Lillegård, Pilegård, Torvegård og Kildegård flyttet ud på markerne, mens de sidste 6 gårde forblev i landsbyen.

Idyl kan være farligt!

Mørkhøjs udvikling efter udskiftningen

Mørkhøj lå langt fra en hovedfærdselsåre. Vejene var i det hele taget af en ringe beskaffenhed, hvilket betød, at Mørkhøj i 1800-tallet kun havde ringe kontakt med omverdenen. Landsbyen var i høj grad selvforsynende, og der var derfor ikke behov for lokale handlende som f.eks. i Bagsværd. På grund af den manglende infrastruktur skete der ikke en egentlig byudvikling i Mørkhøj, og det eneste eksempel på samhandel med omverdenen er mælkeforpagteren i Mørkhøj.

Mørkhøjs samlingspunkt var gadekæret, omkring hvilket mange af husmandsstederne lå. I gammel tid var det her smeden boede, og mælkeforpagterens hus lå. Gadekæret blev sløjfet først i 1950'erne, da man omlagde Mørkhøjvej. I dag ligger huset på Mørkhøj Bygade 2 nøjagtigt ovenpå det tidligere gadekær.

De fleste gårde blev drevet som landbrug, men f.eks. var ejerne af Mørkhøjgård typisk mænd udenfor bondestanden, der ansatte forpagtere til at drive gården, men i øvrigt selv havde borgerlige erhverv.

Gårdene i Mørkhøj var i begyndelsen af 1800-tallet bygget i blandingstømmer, bindingsværk og med stråtag. Gentagne brande viste, at betegnelsen "farlig" om byggestilen bestemt ikke var overdrevet. I midten af 1850'erne blev de fleste gårde genopført som grundmurede bygninger, men stadig med stråtag.

Denne bondeidyl fra Mørkhøj blev anvendt til beboelse indtil 1950, hvor sundhedskommissionen fik det revet ned.

Det var meget usædvanligt at opføre stuehuset på en gård med tegltag og først, da tagpap blev kendt i begyndelsen af 1900-tallet, havde man mulighed for også at ændre tagbelægningen

Haveforeningerne Voldly og Mosehøj set fra Gastårnet i 1956.

til et mindre brandfarligt materiale. Indtil begyndelsen af 1900-tallet var gårdene i Mørkhøj firelængede ganske som i resten af Gladsaxe Kommune.

Da Slangerupbanens linieføring blev planlagt, tog bestyrelsen i særlig grad hensyn til, hvor grusgravene og gartnerierne lå. Men gartnerierne i Mørkhøj blev anlagt så sent, at det ikke var muligt at ændre linieføringen. Pilegårds jorder blev udstykket i slutningen af 1890'erne. De ældste og mest kendte gartnerier var Ove Mohrs gartneri: Sø lyst og Kraghs gartneri på Mørkhøjvej. Begge gartnerier blev oprettet i 1903. Mange af gårdene blev først efter 1. Verdenskrig udstykket til gartnerier. Da det således var besværligt at afsætte gartneriprodukter til det københavnske marked, skete der først en vækst i antallet af gartnerier, da bilerne blev mere almindelige som transportmidler.

Trods hovedstadens befolkningsvækst var Mørkhøj ikke et attraktivt område for tilflyttere. I første halvdel af 1930'erne tog udstykningerne dog fart. Det var kolonihavehuse, der prægede de første bebyggelser, fordi depressionen og den afsides beliggenhed gjorde det umuligt at afsætte grundene til selvbyggere.

I årenes løb kom der dog flere og flere selvbyggere og dermed fulgte villaer til helårsbeboelse. Mørkhøjs villa- og beboelseskvarter udgør i dag ca. halvdelen af Mørkhøj bys areal. Den resterende del af arealet dækkes af erhvervskvarteret. Gladsaxe industrikvarter var fuldt udbygget i slutningen af 1950'erne, og derfor besluttede kommunen i 1961, at Mørkhøjgårds jorder samt dele af Grønnegårds jorder blev inddraget til erhverv. I Gladsaxe industrikvarter indgik jorderne fra Kildegård i Mørkhøj. Kildegård blev udstykket fra 1937 til 1947. Hele den ældste Mørkhøj bykerne blev ligeledes inddraget i Gladsaxe industrikvarter og er helt forsvundet med tiden.

litteratur:

Kommunal opgaveløsning 1842-1970 (Jan Kanstrup og Steen Ousager), 1990

Bente Dahl Hansen: Måløv en by på landet, 1997

Jørgen Dieckmann Rasmussen: Bønderne og udskiftningen. En undersøgelse af udskiftningen i det Københavnske Rytterdistrikt med særlig henblik på bøndernes holdning. Kbh. 1977

Mørkhøj erhvervskvarter set fra Hillerød motorvejen mod Københavns amtssygehus i Herlev.

Enghavegård og Lillegård

Matrikel 1 m.fl. Mørkhøj

Enghavegård Matrikel 1a

17??

Mads Pedersen

25/5-1784

Rudolf Ludvig Cadovius

1/2-1832

Formand for
sogneforstanderskabet Hans Cadovius

6/9-1871

Skifteudskrift efter Hans Cadovius og
hans ligeledes afdøde hustru Dorthe
Larsdatter mellem 8 børn og svigerbørn

6/9-1871

Ludvig Rudolph Cadovius

18/1-1911

Proprietær Hans Ludvig Rudolf Teglers

6/5-1930

Københavns kommune

25/4-1958

Magelægsoverenskomst, så Køben-
havns kommune også ejer matrikel 2cs

21/7-1992

Foreningen Socialt Boligbyggeri i Glad-
saxe. Afdeling Gyngemosegård

Enghavegård malet ca. 1941.

Realregister:

*bd. 1 folio 322; bd. 41, folio 356-358;
bd. 29, folio 1*

Brandtax (Enghavegård):

*prat. A, tax.nr. 51.3; prat. E folio 190;
139 (prat. 1800-1858); 1416.9 (prat.
1800-1858); 2037.2 (prat. 1800-1858);
3647 (prat. 1800-1858); 3820.2 (prat.
1800-1858) samt Østifternes brandfor-
sikring d. 21/3-1900 police nr. 552*

Brandtax (Lillegård):

*Østifternes brandforsikring d. 21/3-
1900 police nr. 553*

Brandtax (Vinkelhuset):

*prat. A, tax.nr. 51.8; prat. E folio 193;
770 (prat. 1800-1858); undersøgelses-
protokol folio 132*

Enghavegård efter branden i juli 1943. Gården nedbrændte efter et lynnedslag og blev aldrig genopbygget. Enghavegårds have svarer til det, der siden blev til Københavns skolebotaniske have. 11/5-1958 købte Danmarks Radio en stor del af Enghavegårds jorder af Københavns kommune, der havde ejet stedet siden 1930, og begyndte opførelsen af TV-byen. TV-byen stod færdig og blev indviet i 1965. Resten af gårdens jorder blev købt af Foreningen Socialt Boligbyggeri i Gladsaxe, Gyngemosegård afdelingen i 1992.

I 1889 lod Ludvig Rudolph Cadovius en deklaration tinglyse, hvorefter hans gård skulle benævnes "Enghavegård". Tidligere havde den heddet "Skovridergård" og "Holmegård". Enghavegård havde adresse på Mørkhøjvej 108-250, hvilket svarer til Bygaden 10 i dag, for selve hovedbygningens vedkommende. Alleen op til gården eksisterer endnu, mens gården er væk for længst.

Den tidligst kendte ejer af Enghavegård, der på daværende tidspunkt stadig hed Holmegård, er Mads Pedersen. Mads Pedersen var sognefoged og Dannebrogsmænd. Da de andre bønder i Mørkhøj skrev til Kongen og bad om at få deres jorder udskiftet i 1769, var Mads Pedersen den eneste, der var imod. Ikke fordi han ikke ønskede jorden udskiftet, men fordi han mente, de andres forslag var for dårligt. I følge det forslag ville den enkelte bondes jord nemlig ikke blive samlet på et sted. Hvis jorden blev samlet et sted, så ville hver bonde ikke få lige megen god og dårlig jord, men Mads Pedersen vandt slaget, og i august 1772 blev Mørkhøjs jorder fordelt efter Mads Pedersens model. Mads Pedersens datter Sophie blev i 1789 gift med Rudolph Ludvig Cadovius, og gården var dermed i samme slægts eje i 5 generationer, svarende til 139 år.

Med til Enghavegård hørte Lillegård, der havde et jordtilliggende, der svarer til nuværende Mørkhøjvej mellem nummer 113 og 143. Lillegård var et arvefæstehus indtil ca. 1830, og derfor havde det samme matrikelnummer og ejer som Enghavegård. I år 1900 bestod Lillegård af tre længer, der alle var indrettet til lader. Bygningerne var i bindingsværk og ikke længere brugbare til menneskelig beboelse. Lillegårds jorder blev udstykket i slutningen af 1920'erne, hvorved vejene Onsbjerg Alle, Ilbjerg Alle og Stavnsbjerg Alle opstod.

Flere af Cadovius'erne fra Enghavegård var sognefogeder eller havde andre offentlige embeder. Sognefogeden var fra 1791 den lokale politimyndighed og var udnævnt af amtmanden. Da Enghavegård var en af de største gårde i kommunen, har gårdejerne sikkert haft en naturlig autoritet i landsbysamfundet, og den kunne de skiftende amtmænd drage fordel af. Mads Pedersen, der var sognefoged da udskiftningen skulle finde sted, er nok den kendteste.

Andre Cadoviusser havde andre tillidshverv. Hans Cadovius var således formand for sogneforstanderskabet fra 1842 til 1847 og som Mads Pedersen var han ligeledes Dannebrogsmænd; Ludvig Rudolph Cadovius sad i sognerådet fra 1877 til 1885 og igen fra 1895 til 1900 og Hans Ludvig Rudolf Teglers f. Olsen sad i sognerådet fra 1921 til 1925. At være formand for sogneforstanderskabet ville i dag svare til at være borgmester, men opgaverne dengang kan ikke sammenlignes med de opgaver, der nu påhviler en borgmester. Formanden for sogneforstanderskabet sørgede for sognets regnskaber og skatter og havde der ud over opsyn med vejvæsenet. Mellem 1866 og 1868 fik formanden for sogneforstanderskabet ligeledes det overordnede ansvar for fattigvæsenet og skolevæsenet, der tidligere havde påhvilet præsten.

Enghavegård blev i 1907 i La Cours Danske gårde beskrevet således: „Gården er en ældre, sammenbygget gård. Fra den grundmurede, stråttækte Hovedbygning er der Udgang til Haven, som er stor og smukt holdt og indeholder en Mængde Frugt-

træer. Avlslængerne er opførte af Bindingsværk - undtagen Stalden, som er grundmuret - og tækkede med Rørtage". Faktum er, at Enghavegårds hovedbygning, som en af kommunens eneste, stod grundmuret allerede i 1803. Gården fremstod firelænget med adskillige udbygninger, en hestemølle og en smedie. Hestemøllen var i brug i næsten hele det 19. årh.

I 1821 blev der bygget en vinkelbygning og et halvtag til vogne, rullestue og materialhus, men den blev revet ned i 1911, hvor den også forlængst var erstattet med mere moderne forhold i gårdens nordre længe.

Enghavegårds bygninger ville have ligget midt i skolebotanisk have, hvis de stadig havde eksisteret. Eneste rest af gården kan skimtes i de store træer fra alleen, der oprindeligt førte op til gården. Foto: Lone Dam, 1999.

Denne gamle lade blev foreviget omkring 1928. Man ser den fotograferet fra Mørkhøjvej mod nord-vest. Laden var den sidste rest af Lillegård, der blev drevet af forpagtere, men ejet af Enghavegård.

Pilegård

Matrikel 2a Mørkhøj

Pilegård Matrikel 2 a

19/8-1782
Søren Rasmussen

24/2-1808
Jens Sørensen

21/10-1829
Ole Jonassen

23/9-1835
Ole Hansen

1/9-1841
Wilh. Billeskov Gierløv

21/6-1848
Rasmus Johansen

12/1-1853
Frantz Jacob August Keyper

21/12-1853
Lars Pedersen

12/1-1859
Proprietær Brinck Seidelin

14/1-1902
Kommandør Carl Ludvig With Seidelin
og cand. polyt. Rudolph Serierne-Nist

17/4-1907
Kommandør With Seidelin sælger sin
andel til Rudolph Berleme-Nist

12/1-1916
Handelsmand Carl Petersen

1/9-1934
Gartner Jens Viggo Pedersen

Gladsaxe Handelsgartnerforening ca. 1920. Bagest fra venstre som nummer tre står Carl Petersen fra Pilegård. Hans hustru sidder på bænken skråt foran ham i stribet kjole, som nummer seks fra venstre.

Snerydning på Mørkhøjvej i 1929.

Pilegårds bygninger lå, så vidt det kan ses af gamle matrikelkort og realregistre, der hvor Pilegårdsvej 2A-20 ligger i dag. I hvert fald svarer matrikel 2bz, hvor Pileparken li ligger i dag, til den allersidste del af den oprindelige Pilegårds jord, hvis man følger de komplicerede ommatrikuleringer.

Pilegård var en af de tidligste udflyttergårde i Mørkhøj by. Den bestod oprindelig bare af et stuehus og en længe. I 1841 var gården blevet forsynet med endnu to længer, men d. 19/12-1858 brændte den. Den nye Pilegård stod færdig i 1868. Den var i bindingsværk og havde stråtag, ligesom den gamle, men blev iøvrigt ikke vurderet lige så højt som den gamle.

I januar 1859 erhvervede proprietær Brinck Seidelin Pilegård med jorder, og i april samme år købte han også Mørkhøjgård. De to gårde blev derefter drevet sammen indtil 1916, hvor matrikel 2a blev solgt separat igen. Brinck Seidelin lod efter gamle matrikelkort at dømme Pilegårds bygninger forfalde og/eller rive ned. I hvert fald ses bygningerne ikke på kort fra slutningen af 1800-tallet, hvor andre gårde ellers er indtegnede med stor præcision.

Pilegårds jorder blev allerede udstykket fra slutningen af 1890'erne og der blev anlagt adskillige gartnerier. I 1928 kan man således af Vejviseren for Gladsaxe kommune læse sig til, at der er ikke mindre end 8 gartnerier på jord, der tidligere hørte til Pilegård. De ældste og mest kendte gartnerier var Ove Mohrs gartneri: Sø lyst på Mørkhøjvej 96-100 og Kraghs gartneri på Mørkhøjvej 82-94. Begge gartnerier blev oprettet i 1903.

Den sidste ejer af Pilegårds oprindelige jord (altså matrikel 2a), var Jens Viggo Pedersen. Jens Viggo Pedersen var gartner og ejede allerede to mindre parceller af Pilegårds jord. Her havde han gartneriet Fælles Flid, der siden blev omdøbt til Tjørnely. Tjørnelys hovedbygning ligger endnu på Mørkhøjvej 89-95.

Fra 1946 til 1979 opførte Arbejdernes Boligselskab Pileparken I-VIII på nuværende Novembervej, Pilegårdsvej og Pilekrogen og gartnerierne ophørte dermed gradvist.

Pilegårdsvej 1999. Omtrent på dette sted lå Pilegård. Selve Pilegård eksisterer der så vidt vides ingen billeder af overhovedet. Foto: Lone Dam.

Realregister:

bd. 1, folio 324; bd. 29, folio 17

Brandtax:

prot. A, tax.nr. 51.10; 2037.1 (prot. 1800-1858); 2038 (prot. 1800-1858); 2573 (prot. 1800-1858); prot. E, folio 194

Torvegård/Tørvegård/ Tjørnegård/Rødegård

Matrikel 3a Mørkhøj

Torvegård Matrikel 3 a

?

Eggert Pedersen

21/9-1778

Peder Jensen

16/12-1799

Christen Sørensen

25/9-1805

Lars Pedersen

?

L. Pedersens enke

12/2-1831

Jens Jensen

28/8-1844

J. Jensens enke Ane Jensdatter

28/8-1844

Ane Jensdatters nye mand

Christen Jensen

18/10-1876

Gårdejerske Ellen Jensine Jensen

24/4-1907

Gårdejer Peter Petersen

28/12-1925

P. Petersens enke Caroline

2/3-1927

Evald Johannes Petersen

Torvegård set fra syd-vest i 1954. Foto: Eugen Amding.

Torvegård i 1954 set fra Mørkhøjvej. Gården lå der, hvor Mørkhøj kirke blev opført i 1960. På gårdens jorder opførte man Torvegården og Torveparken midt i 1950'erne. Der blev drevet landbrug på gården indtil 1950. Foto: Eugen Amding.

Torvegårds historie var indtil 1805 sammenflettet med Gyngemosegårds. Ejeren af Gyngemosegård ejede nemlig også Torvegård med tilhørende jorder, men bortforpagtede den. Forpagteren inden udskiftningen hed Søren Nielsen. Han døde inden 1771, og hans enke stod nu med ansvaret for jorden og børnene, hvoraf der var to sønner. Da sognefoged Mads Pedersens forslag til udskiftning blev vedtaget i 1769, betød det bl.a., at Søren Nielsens enke skulle flytte sin gård ud på marken. Det ville hun ikke, sandsynligvis fordi omkostningerne var for store, men Mads Pedersen fik efter megen polemik overtalt hende, så i 1772 gik udskiftningen i Mørkhøj endelig i orden. Den væsentligste grund til at udskiftningen først faldt på plads i 1772 var dog, at der var en udtalt mangel på landmålere i landet, så markerne kunne ikke blive målt op før da.

Søren Nielsens enke sad tilbage med sønnerne Niels og Christen Sørensen. Niels var født i 1749 og Christen i 1763, så han var endnu ikke så gammel. Derfor blev det Niels Sørensen, der fortsatte forpagtningen af Torvegård. Hans bror Christen giftede sig sidenhen med gårdens egentlige ejers datter, Christine Eggertsdatter, der først havde været gift med Peder Jensen. Christen Sørensen blev ved giftermålet en holden mand, der både ejede Gyngemosegård og Torvegård - og samtidig blev han sin storebrors arbejdsgiver.

I 1805 solgte Christen Sørensen Torvegård til Lars Pedersen. Hvor mange bygninger Torvegård da bestod af, er ikke til at sige, da de ikke var brandforsikrede. Først Jens Jensen fik gårdens bygninger forsikret. Det skete i begyndelsen af 1830'erne. Gården var da firelænget med følgende udenoms bygninger: et hugge- og svinehus, to hølader og en stald. Denne gård blev betegnet som meget brandfarlig, og enten brændte den eller også blev revet ned, for i 1859 blev der tegnet en ny brandforsikring. Gården var da opbygget i meget mindre brandfarlige materialer, nemlig: dels grundmur, dels bindingsværk og dels blandings-tømmer, men stadig var der stråtage på alle bygninger. Bygningerne blev siden løbende forbedrede, og i 1919 var alle bygninger grundmurede og havde paptage.

På Torvegårds jord fandt man ved udgravningerne til de sociale boligbyggerier Torveparken i 1955/57 og Torvegården i 1954/55 rester af redskaber fra yngre stenalder, og det formodes, at der har ligget en boplads på stedet.

Selve Torvegård blev liggende indtil man i midten af 1950'erne rev den ned, og i stedet byggede Mørkhøj kirke, der blev indviet i 1960. Helt indtil man rev gården ned, var den et fungerende landbrug og dermed et af de sidste af sådanne, der overhovedet eksisterede i kommunen. Mørkhøj skole, der også ligger på jord fra Torvegård blev indviet i 1956. Torvegård havde adresse på Mørkhøjvej 149-187. På jorderne ligger nu vejene Ilbjerg Alle, Rybjerg Alle, Nissumvej, Ottingvej, Astedvej, Debelvej og Breumvej.

Mørkhøj kirke set fra samme syd-vestlige vinkel i forsommeren 1999. Den nye udbygning af kirken er færdig, men området foran bærer stadig tydelige byggespor. Foto: Eva Malin.

1999. Nøjagtig samme vinkel fra Mørkhøjvej mod det, der i 1954 var Torvegård. I dag er Mørkhøj kirke bygget præcis på Torvegårds plads. Foto: Lone Dam.

Realregister:

bd. 1, folio 326; bd. 29, folio 56

Brandtax:

prat. A, tax.nr. 51.4; prat. E, folio 191; undersøgelsesprotokol folio 144; prat. 31, folio 394

Annexgård/H. Madsens gård

Matrikel 4a, siden 4k, Mørkhøj

Annexgård Matrikel 4 a

26/3-1778

Niels Rasmussen

7/4-1830

N. Rasmussens enke

Marie Pedersdatter

11/5-1842

Ole Johansen

9/8-1865

O. Johansens enke Karen Nielsdatter

7/2-1877

Niels Johansen

22/12-1915

Herman Madsen

21/12-1921

H.J. Barslund

20/3-1934

H.J. Barslunds enke

Karen Jensen Barslund f. Jensen

12/8-1938

Arkitekt J.L. Meulengracht

Matrikel 4k

20/3-1934

Skifteudskrift som adkomst for enkefru

Karen Jensen Barslund

Annexgård på adressen Mørkhøjvej 268-270 omkring 1940. Gården brændte delvist i 1953, men i ganske mange år derefter lå den bygning tilbage, der havde huset kroen.

Den nye rækkehusbebyggelse med kroen/resterne af Annexgård liggende til venstre med gavlen mod gadekæret. Dette gadekær blev siden en del af skolebotanisk have. Foto ca. 1950.

Annexgård forblev efter udskiftningen i landsbyen med adresse på Mørkhøjvej 268-270, svarende til Bykrogen 11-45 og 12-40 i dag. Annexgård blev bygget med et separat stuehus og tre længer, der stødte opimod hinanden i U-form. Det første stuehus indeholdt 2 stuer, køkken, bryggers og kælder. Det blev brandforsikret første gang i 1844 og flere gange sidenhen, da ejerne lavede løbende forbedringer. I 1874 lød beskrivelsen af stuehusets interieur således: Forstue, køkken, bryggers, mælkekælder, pigekammer og tre værelser.

Efter århundredeskiftet forsøgte ejerne i en årrække at vedligeholde gården ordentligt. Det førte til, at Nordre Birks Branddirektorat i 1924 tog på inspektionstur til gården. Forsikringssummen lød på 23.300 kr., men efter inspektionen fandt brandmyndighederne, at ejendommen var i så dårlig stand, at policen burde nedsættes til 15.100 kr. Grosserer Barslund, der ejede ejendommen var bestemt **ikke** enig. Han hyrede en sagfører og erklærede, at nok var beboelsesbygningen måske ikke ganske velholdt indvendigt, men huset var godt bygget, taget godt og loftet stærkt. Summa summarum ville Barslund acceptere en mindre forsikringssum på de tre længer, men ikke på beboelsesbygningen, og sådan blev det.

Annexgårds markjord blev udstykket mellem 1930 og 1943. På jorden opstod først vejene Maj Alle og Aprilvej og siden kom Juni Alle også til. Først blev der bygget adskillige sommerhuse, men efterhånden blev de ombygget til helårsboliger. Det var især arkitekt J.L. Meulengracht, der udstykkede i stor stil. Meulengracht havde også købt nabogården Toftegård og udstykket den. I 1936 havde Meulengracht fået forpagtningskontrakt for fire år på Annexgårds jord, men inden den udløb havde han allerede købt jorden af enkefru Barslund. Enkefru Barslund beholdt dog selve Annexgårds bygninger. Den blev udstykket under matrikel 4k, hvilket altså svarer til nuværende adresse Bykrogen 11-45 og 12-40.

Annexgård husede fra 1949 til 1953 Mørkhøjs første officielle kro: Mørkhøj Ny Kro. Kroen/gården brændte i begyndelsen af 1953 og blev ikke genopført. Ejeren havde tidligere forsøgt at udstykke gårdens jord, altså byjorden, der da hed matrikel 4k. I Berlingske Tidende d25/5-1945 kan man således se en annonce, der siger: „Bedre end Sparekassebog. Kun 15 Min. Gang fra Lin. S's Endest. sælg. der nusmukke, byggemodne Grunde for Kr. 2,50 pr. Kv.-Al. paa Vilkaar, som enhver kan overkomme. Tal med os, og Dekan straks blive Grundejer. Beliggenhed: Anneksgaarden v. Mørkhøjvej og Hareskovvej". Det endte med, at A/S Mørkhøjhuse købte hele området efter branden i 1953 og opførte rækkehusbebyggelsen Bykrogen i slutningen af 1950'erne.

Bykrogen i 1990. Rækkehusene blev opført i slutningen af 1950'erne med Svend Aage Strusom arkitekt.

Bykrogen i 1999. I dag er alle spor af Annexgård væk. Foto: Lone Dam.

Realregister:

bd. 1, folio 327; bd. 29, folio 72; bd. 29, folio 81

Brandtax:

prot. A, tax.nr. 51.9; 2351 (prot. 1800-1858); 2490.1 (prat. 1800-1858); prot. G, folio 463; prat. 30, folio 443

Toftegård

Matrikel 5a + 11 b Mørkhøj

Toftegård Matrikel 5 a

11/5-1767

Joen Pedersen

14/12-1772

Niels Johnsen

28/7-1813

Joen Nielsen

8/6-1831

Kirsten Christensdatter

29/6-1842

Jørgen Jensen Westergaard

27/2-1850

Jens Jensen

3/12-1862

Jens Jensen køber matr. 11 b af Christen Pedersen

28/5-1879

Olaf Andreas Jensen

24/7-1912

Herman Madsen

24/8-1930

Arkitekt J.L. Meulengracht

14/9-1932

Automobilforhandler

Erik Theodor Christiansen

*Mørkhøj Bygade 22, oprindelig Mørkhøjvej 272-276, hvorfra billedet er taget.
Foto: Erik Parbst, 1960.*

*Toftegård i Mørkhøj set fra gastårnet i april 1955. Toftegårds jorder blev systematisk udstykket i større stil i begyndelsen af 1930'erne og villa- og rækkehuskvarterer skød op. Selve Toftegård blev revet ned i 1980 og gav plads til rækkehusbyggeriet Toftegården.
Foto: Eugen Amding.*

Indtil 1981 lå Toftegård på Mørkhøj Bygade 22, oprindelig Mørkhøjvej 272-276, hvor der i dag ligger rækkehuse. Toftegård var en af de gårde, der efter udskiftningen forblev i landsbyen, men fik samlet størstedelen af sin jord på marken. Markjorden blev siden udstykket til vejene Septembervej, Augustvej og Julivej samt en mindre del af vejene Oktobervej, Rybjerg Alle og Ilbjerg Alle. Ejeren fra 1912 til 1930, Herman Madsen, drev i en årrække både Toftegård og nabogården Annexgård. Gårdenes drift blev klaret fra Toftegård, hvorfor Annexgård fik lov til at forfalde, og det kom til at gå udover den senere ejer af Annexgård, grosserer Barslund.

Udstykningen af Toftegårds markjord begyndte allerede i 1925, men tog især fart i første halvdel af 1930'erne, hvor arkitekt J.L. Meulengracht havde købt jorden, netop med henblik på udstykning. Han lod jorden dele i 290 parceller og anlagde de første, primitive veje. Det var kolonihavehuse, der prægede den første bebyggelse, fordi depressionen og den afsides beliggenhed gjorde det umuligt at afsætte grundene til selvbyggere. I årenes løb kom der dog flere og flere selvbyggere og dermed fulgte villaer til helårsbeboelse. I 1942 tilbød J.L. Meulengracht de resterende, usolgte parceller til Toftegårdens Grundejerforening, som både selvbyggerne og kolonihavefolket var medlemmer af, til en favorabel pris og grundejerforeningen sagde "ja". Meulengracht kunne så hellige sig sit andet projekt, der hed udstykning af Annexgårds markjord, som han allerede havde påbegyndt i 1938.

Selve Toftegård fik lov at blive liggende. Den ældste, bevarede brandforsikring er fra 1821, men vi ved, at den har været forsikret allerede før den tid. I 1821 var stuehuset meget beskedent. Det indeholdt forstue, stue, kammer, køkken og bryggers. I årenes løb blev gården udvidet og forbedret. I 1874 bestod stuebygningen, der nu var dels i grundmur dels i bindingsværk, af 5 malede og tapetserede værelser, forstue, køkken, pigekammer og mælkekammer. Hele huset havde bræddegulve.

Stuebygningen var altså blevet en del forbedret i årenes løb. Det samme gjaldt i meget ringere grad de to tilhørende længer. På et tidspunkt overtog Gladsaxe kommune gårdens bygninger og en pæn bid af jorden, som den blandt andet brugte til at huse hjemløse familier. Den resterende del af jorden var blevet udstykket i 1925, 1930, 1933 og 1934.

I 1977 var bygningerne så dårligt vedligeholdet, at det anslået ville koste 450.000 kr. at sætte hovedbygningen i stand, den ene stald ville kunne renoveres for 220.000 kr. mens den anden længe, der indeholdt en stald skulle totalt fornys for ca. 400.000 kr. Alligevel var der bevaringsbestræbelser i gang, hvor man drøftede om Toftegård evt. kunne anvendes til privat beboelse eller måske medborgerhus.

D. 10/11-1980 besluttede kommunalbestyrelsen at lade Toftegård nedrive. Den var rådden fra tag til gulv, og selv ikke en omfattende renovering kunne gøre den beboelig igen. Arbejderne Boligselskab fik efterfølgende tilladelse til at købe gården med tilhørende 4200 m² grund for at bygge 10-12 rækkehuse på stedet. Disse rækkehuse har nu adresse på Hjortestien.

Toftegård i Mørkhøj 1999. Toftegård lå på hjørnet af Bygaden og Hjortestien. De nye rækkehuse har adresse på Hjortestien 2A-D, men ligger iøvrigt nøjagtig på gårdens plads. Foto: Lone Dam.

Realregister:

bd. 1, folio 331; bd. 29, folio 86

Brandtax:

prat. A, tax.nr. 51.2; 1346 (prat. 1800-1858); 771 (prat. 1800-1858); prat. G, folio 461-462

Toftegårdens Grundejerforening: Indbydelse til stiftelsesfest i anledning af foreningens 45 års jubilæum. Heri rids af foreningens historie fra 1930 til 1945.

Mørkhøjgård

Matrikel 6a (7a m.fl. jfr. tingbogen) Mørkhøj. Efter kgl. bevilling af 10/5-1843 bestod Mørkhøjgård af matriklerne 6a, 7a, 6b, 12a, 14a (gl.) og 15 i dag matrikel 9q Mørkhøj

Mørkhøjgård Matrikel 6 a

16/7-1806

Grosserer Jens Johansen
(gården m. jorder)

8/5-1816

Grosserer Jens Johansen
(en gårdsplads)

12/1-1825

Lorentz Petersen

23/8-1837

Enkefru Charlotte Emerentze Petersen
f. Sahe

6/3-1839

Cand. Jur. Hermann Anthon Eylardi

19/8-1852

Silke- og klædehandler Anders Ancker

8/7-1857

Skifte efter Anders Ancker

20/4-1859

Proprietær Brinck Seidelin

14/1-1903

Skifteudskrift med kommandør Carl
Ludvig With Seidelin og cand. polyt. Ru-
dolf Serienne-Nist

9/11-1904

Kommandør Carl Ludvig With Seidelin
og hustru Marie Elisabeth f. Brinck

27/9-1916

Forpagter Karl Christensen

24/3-1931

Københavns Kommune

26/1-1962

Statens levnedsmiddelinstitut

Folkeholdet på Mørkhøjgård i begyndelsen af 1900-tallet.

Mørkhøjgård 1999. Selve Mørkhøjgård, altså bygningerne, blev overtaget af Statens Levnedsmiddelstyre/se, som det hedder i dag, i 1962. De opførte /aboratoriebygninger langs Bygaden og gården blev administrationsbygning, hvor de flyttede ind i april 1969. Foto: Lone Dam.

Mørkhøjgård ligger i dag på matrikel 9q Mørkhøj og har adresse Mørkhøj Bygade 19, førhen Mørkhøjvej 289. Den er kommunens eneste verdslige, fredede bygning. Fredningen skete i 1950 og omfatter hovedbygningen og de dermed sammenbyggede sidefløje mod gården. Mørkhøjgård var en af kommunens største gårde med det bedste landbrug, og der hørte ialt 177 tdr. land til den. Desuden hørte to huse med jord til gården. På grund af alle sammenlægningerne bestod Mørkhøjgård, da den var størst af matriklerne 6a, 7a, 6b, 12a, 15 og 20 alle af Mørkhøj+14a Gladsaxe (fra 1843). Desuden ejede ejerne af Mørkhøjgård også Pilegård i Mørkhøj fra 1859 til 1916 og Gyngemosegård fra 1914 til 1931.

Mørkhøjgård kan følges tilbage til år 1180, hvor Valdemar den Store skænkede gården til Biskop Absalon, der senere gav den videre til selve bispedømmet. Oprindeligt bestod Mørkhøjgård kun af stuehuset med de to fløje og en nordre bygning.

D. 25/8-1835 brændte gården delvist, så i 1836 fremstod den gamle hovedbygning stærkt forandret, forbedret og forøget. Der kom nu to separate indgange med forstuer, 7 værelser, havestue med dobbelte glasdøre ud til haven, køkken og spisekammer. I kvisten var der indrettet to værelser. Fløjene gennemgik også forandringer, og i nordre fløj blev der indrettet bryggeri, bageri og pigekammer, hvorimod søndre fløj blev indrettet til en separat 4-værelses lejlighed. Hele herligheden var bygget i grundmur og havde tegltag, hvilket var usædvanligt på den tid. Der blev i øvrigt også bygget en søndre bygning og en bygning hvori der både var et dobbeltlokom og en svinesti.

I 1839 købtes gården af cand. jur. Hermann Anthon Eylardi, der i årene 1842-51 var kommunens første formand for sogneforstanderskabet, hvilket svarer til vore dages borgmester. I 1852 solgtes gården, der i årenes løb var blevet meget stor og omfattende adskillige større og mindre bygninger, til klædehandler Anders Ancker, der havde sin vinterbolig i en af Københavns smukkeste bygninger, nemlig: Gustmeyers gård overfor Christiansborg, Ved Stranden 14. Anders Anckers søn arvede siden Mørkhøjgård sammen med en formue på en million i 1857. Sønnen var dog ikke interesseret i landbrug og solgte i 1859 gården til proprietær Brinck Seidelin. Familien Seidelin ejede gården til 1916, hvor deres forpagter Karl Christensen købte gården. Karl Christensen ejede i forvejen Gyngemosegård og var medlem af sognerådet fra 1913 til 1921 og igen fra 1925 til 1929.

Mørkhøjgård blev i årenes løb ramt af brand tre gange. Første gang var som nævnt i 1835. Anden gang var d. 4/3-1900, hvor alle gårdens mange lader og tilbygninger gik helt til grunde. Kun stuehuset med de to fløje, en gartnerbolig og en arbejderbolig gik fri af ilden. Først i 1904 lignede gården sig selv igen. D. 15/5-1910 var den gal igen. Denne gang forsvandt et halmskur fuldstændig, og arbejderboligen blev delvist skadet, men allerede et par måneder senere havde man fået repareret og genopbygget de skadede bygninger.

Efter branden i 1900 blev en del af forsikringssummen brugt til at istandsætte den efterhånden meget forfaldne hovedbygning og de to fløje. I 1904 indeholdt stuehuset følgende rum: forstue, vestibule, 7 værelser, køkken og to spisekamre. På loftet var der nuindrettet tre værelser + loftsrum. I nordre fløj blev der indrettet 2 karlekamre, bryggers og 1 værelse. I søndre fløj blev der to værelser, pigekammer og borgestue. Efter denne gennemgribende renovering lod ejerne løbende forbedringerne udføre, sådan at forfaldet ikke blev så slemt. Den gamle Mørkhøjvej blev rettet ud og ført bagom Mørkhøjgård langs haven i 1954 og hedder nu Gladsaxe Møllevej indtil motorvejen, mens den del af vejen, der gik gennem landsbyen fik navnet Mørkhøj Bygade. Resten af vejen hedder Mørkhøjvej indtil Husum.

Mørkhøjgård ca. 1926. Mørkhøjgård og Gyngemosegård blev begge købt af Københavns kommune i 1931 med henblik på den planlagte indlemmelse af Gladsaxe i Hovedstaden, der aldrig blev til noget. Karl Christensen, der var startet som forpagter af gården i sin tid, inden han blev ejer af den, blev derpå ansat som forpagter igen. Senere gik gårdene over til Gladsaxe kommune, som udlagde størstedelen af jorden til industrikvarter sammen med Grønnegårds jorder i 1960'erne. Matrikuleringen i området blev ved samme lejlighed ændret. Det betød bl.a. at Grønnegård officielt nu har matrikel 7a Mørkhøj, selvom Grønnegård oprindeligt var Mørkhøjgårds matrikel, og den matrikel, som Mørkhøjgård faktisk oprindeligt blev fredet under.

Realregister:

bd. 1, folio 332; bd. 29, folio 102

Brandtax:

prat. A, tax.nr. 51.1; prat. E, folio 188; 1448 (prat. 1800-1858); 1510 (prat. 1800-1858); 3224 (prat. 1800-1858); 3314.1 (prat. 1800-1858); prat. V, folio 570-571; prot. X, folio 231-232; prat. Y, folio 172-177; prat. Y, folio 530; prat. 24, folio 86-87; prat. 28, folio 540-541; prat. 31, folio 279-280; prat. 34, folio 152

Kildegård

Matrikel 8a Mørkhøj

Kildegård Matrikel 8 a

?
Ole Pedersen

25/8-1783
Peder Olsen

1/6-1825
Lars Pedersen

4/8-1847
Niels Hansen

30/5.-1883
Thomas Johansen

28/2-1900
Albert Fabritius de Tengenagel

14/5-1902
Niels Hansen

30/1-1924
Enkefru Nielsine Hansen
f. Fabritius de Tengenagel

10/4-1933
Karen Anna Dorthea Jensen f. Fabritius
de Tengenagel og gårdejer Hans Michael
Fabritius de Tengenagel Hansen, hver
med en halvdel

6/7-1936
Grosserer Villi H. Møller

Sydmarken med det karakteristiske sving, der munder ud i Vandtårnsvej. Bagest i billedet løber Gladsaxe vej. Stort set al jorden, der er med på billedet, hørte oprindeligt til Kildegård. Foto fra 1953.

Mørkhøj Bygade 30-32 i 1997. Grunden, der oprindeligt var en del af Kildegårds jord, skulle være ikke blot Gladsaxes, men hele Danmarks mest forurende grund.

Kildegård i Mørkhøj var en af kommunens oprindelige gårde og var så vidt det kan ses af gamle kort en af de fire Mørkhøj-gårde, der blev flyttet ud på marken efter udskiftningen i 1772 ved nuværende Vandtårnsvej og Sydmarken midt i det industri kvarter, der så småt opstod efter 1934.

Gården var bygget med fire længer og oprindelig forsikret for 1140 rigsdaler. I 1836 var specielt stuehuset blevet betydeligt forbedret. Det fremstod nu grundmuret med stråtag og indeholdt følgende rum: forstue, to stuer, to kamre, køkken, bryggers, pige- og mælkekammer. I årenes løb blev gården gradvist forbedret, og i 1874 var stuehuset forøget med yderligere to værelser, længerne var nu i bindingsværk i stedet for blandingstømmer. Desuden var der blevet bygget et lille hus udenfor gården.

Kildegård blev i 1902 købt af Hans Nielsen, der siden også købte Ladmosegård, Michael Hansens gård/Herbertslyst og matrikel 14b alle i Gladsaxe by. Alle disse grunde stødte op til hinanden og derved blev Hans Nielsen ejer af et område på størrelse med Enghavegård, hvilket vil sige ca. 100 tdr. land. I 1913 fik Hans Nielsen officiel tilladelse til at drive de tre gårde sammen som et landbrug. Selve landbruget blev styret fra Ladmosegård, hvorfor de to andre gårde fik lov at forfalde og siden blev revet ned.

Familien Fabritius de Tengnagel, som Hans Nielsen havde giftet sig ind i, var stor og ret velhavende. Saxgård i Gladsaxe var deres slægtsgård, men i en årrække ejede de også Søborghøj i Buddinge.

Kildegårds jord blev udstykket fra 1937 til 1947 og jorden blev overvejende brugt til industri. Derved opstod Sydmarken, der ses i kommunens vejviser fra 1938 og sidenhen Isbanevej, der ses i vejviseren fra 1967. En anden del af Kildegårds jord støder op til henholdsvis Vandtårnsvej og Mørkhøj Bygade. Nogle af de første virksomheder, der slog sig ned på Kildegårds jord, var Ferrosan og Ajva, der begge lagde deres virksomheder på Sydmarken i hhv. 1938 og 1941, hvor de stadig har adresse. En del af Kildegårds jord, nemlig den, der svarer til nuværende adresse: Mørkhøj Bygade 30-32, er Danmarks mest forurenede grund. Her lå træimprægneringsfabrikken Carlsen & Plenge samt Resino Lak- og Farvefabrik en overgang og dengang tænkte man **ikke** så meget på miljøet, som man gør i dag.

Ferrosan, Sydmarken 1-5, var en af de første store virksomheder, der flyttede ud på Kildegårds jord. Her ses den gamle bygning til venstre og den nye tilbygning fra 1998 til højre.

Foto: Lone Dam, 1999.

Realregister:

bd. 1 folio 334; bd. 29, folio 121; bd. 29, folio 103

Brandtax:

prot. A, tax.nr. 51.6; 1416.2 (prat. 1800-1858); prot. E, folio 192;

prot. G, folio 563-564: undersøgelsesprotokol, folio 143

Gyngemosegård

Matrikel 9a Mørkhøj

Gyngemosegård Matrikel 9 a

?

Eggert Pedersen

21/9-1778

Peder Jensen

16/12-1799

Christen Sørensen

22/6-1808

C. Sørensens enke

Kirstine Eggertsdatter

17/6-1809

Peder Christensen

23/12-1857

Søren Pedersen

8/7-1914

Forpagter Karl Christensen

24/3-1931

Københavns kommune

Gyngemosegård set fra gastårnet i Mørkhøj i 1955. Gastårnet lå på Sydmarken og blev revet ned i 1986. Det vides ikke, hvornår præcist gården blev revet ned, men den kan ses omtalt frem til 1966. I forgrunden løber Mørkhøjvej, nu Mørkhøj Bygade.

Foto: Eugen Amding.

Karl Christensen blev født 10/3-1876 og døde d 13/12-1957. Han blev gift med Christiane Pedersen fra Hyldegård i Buddinge og sammen fik de børnene Else og Kirsten. Karl Christensen var kommunens suverænt største jordbesidder fra 1916 til 1931, hvor han drev Gyngemosegård og Mørkhøjgård sammen.

Gyngemosegård lå på Mørkhøjvej 296, senere Mørkhøj Bygade 28 ved nuværende Hjortestien. Gården havde i begyndelsen af 1900-tallet 57 tdr. land, der delvist er udstykket til Høje Gladsaxe byggeriet, mens det meste af jorden i dag er det grønne område ved Gyngemosen som indgår i det, man kalder Høje Gladsaxe Parken. På gårdens plads opførte Statens Levnedsmiddelstyrelse (nuv. Veterinær- og Fødevarerdirektoratet) laboratoriebygninger m.v. og har snart bebygget hele den oprindelige Mørkhøj bys område.

11914 ejedes gården af Karl Christensen, som i 1916 også købte Mørkhøjgård. Han drev gårdene sammen indtil 1931, hvor Københavns kommune købte begge gårde. Jorderne blev udstykket i 1944-45 og resten eksproprieret i 1950, hvor man gik igang med at udvide Mørkhøjvej - den proces, der desværre totalt gemmer Mørkhøj, så man i dag kan køre lige forbi, uden overhovedet at opdage, at der har ligget en landsby her.

Gyngemosegård var oprindelig en firelænget gård. Den brændte muligvis juleaften 1857. I hvert fald blev der bygget en helt ny, ligeledes firelænget gård, der stod færdig i foråret 1859. Det nye, grundmurede stuehus indeholdt efter en beskrivelse i 1874: 6 værelser, køkken, gang, dobbeltstue, pigekammer og kælder.

D. 19/10-1909 brændte gården (atter?) helt ned til grunden. Derefter valgte ejeren, Søren Pedersen, at nøjes med at genopbygge stuehuset+ to af længerne - muligvis fordi moden i landbrugsbyggeri havde ændret sig. Stuehuset blev opført i grundmur med tegltag og stod færdigt i december 1912. Længerne havde da allerede stået færdige siden 1910. Det nye stuehus indeholdt 4 værelser, køkken, 2 pigekamre og vaskerum, men det blev snart for trangt og derfor udvidet til ialt 119m². I 1917 blev der ligeledes indlagt elektrisk lys og rindende vand.

Til ejendommen hørte et jordløst hus matrikel 9b, der lå umiddelbart ved siden af gården, på hjørnet af nuværende Hjortestien. Gyngemosegård blev revet ned efter 1966. Den blev ikke skønnet værd at frede ligesom Mørkhøjgård, formodentlig fordi stuebygningen havde fået lov at forfalde gennem en del år.

*Mørkhøj Bygade samme sted som på fotografiet fra 1955.
Foto: Lone Dam, 1999.*

Realregister:

bd. 1, folio 335 og bd. 29, folio 139

Brandtax:

*prat. A, tax.nr. 51.5; prat. E, folio 192; 1416.1 (prat. 1800-1858);
prat. G, folio 461; prat. 24, folio 165-167; prat. 24, folio 248-251;
prat. 28, folio 541; prat. 31, folio 281; prat. 34, folio 153*